

MULTIAN KOULUVALTAUS: JOHDATUSTA MONILUKUTAIDON OPETUKSEEN

2019

Kainulainen

ALKUJUMPPA: TERVETULO A OPISKELEMAAN

- äidinkielenopettajaksi
- äidinkielen opettajaksi
- äidin kielenopettajaksi
- äidin kielen opettajaksi?!

POHDITTAVAKSI

- Millainen oppiaine suomen kieli ja kirjallisuus on?
 - Miten suomen kieltä ja kirjallisuutta opetetaan?
 - Miten sitä pitäisi opettaa?
 - Miksi suomen kieltä ja kirjallisuutta opetetaan?
- ➔ Millainen suomen kielen ja kirjallisuuden opettaja Sinä haluaisit olla?

LUOKANOPETTAJAN KIELITAJUN SYVENTÄMINEN

(TARNANEN 2012)

Tarvittavat käsitteet

Tieto ja ymmärrys
kielen rakenteista

Kyky eritellä kieltä

- tekstin
- lauseen
- sananmuotojen tasolla

Luokanopettajan
kielitaju

PEDAGOGIIKKA

Oma kielenkäyttötaito

- puhuminen
- kirjoittaminen
- kielenhuolto
- ymmärtämistaidot

Mitä oppilaan pitää osata?!?!?

**Mitä minun
pitää oppia?!?**

Luokanopettajan kielitajun ja pedagogisen osaamisen kehittäminen

omat tekstien
tuottamisen taidot

omat tekstien
tulkitsemisen taidot

vuorovaikutusosaaminen

kykyä eritellä kieltä ja
kielenkäyttöä

käsitteellistäminen

nimeämällä

teoretisoi-
malla

analysoiminen

funktionaali-
sesti

kriittisesti

kokeminen

”tiedetysti”

”uudella
tavalla”

soveltaminen

tarkoituksen-
mukaisesti

luovasti

**Asiantuntija,
joka osaa arvioida
omaa pedagogista
osaamistaan
ja sen
kehittämistarpeita**

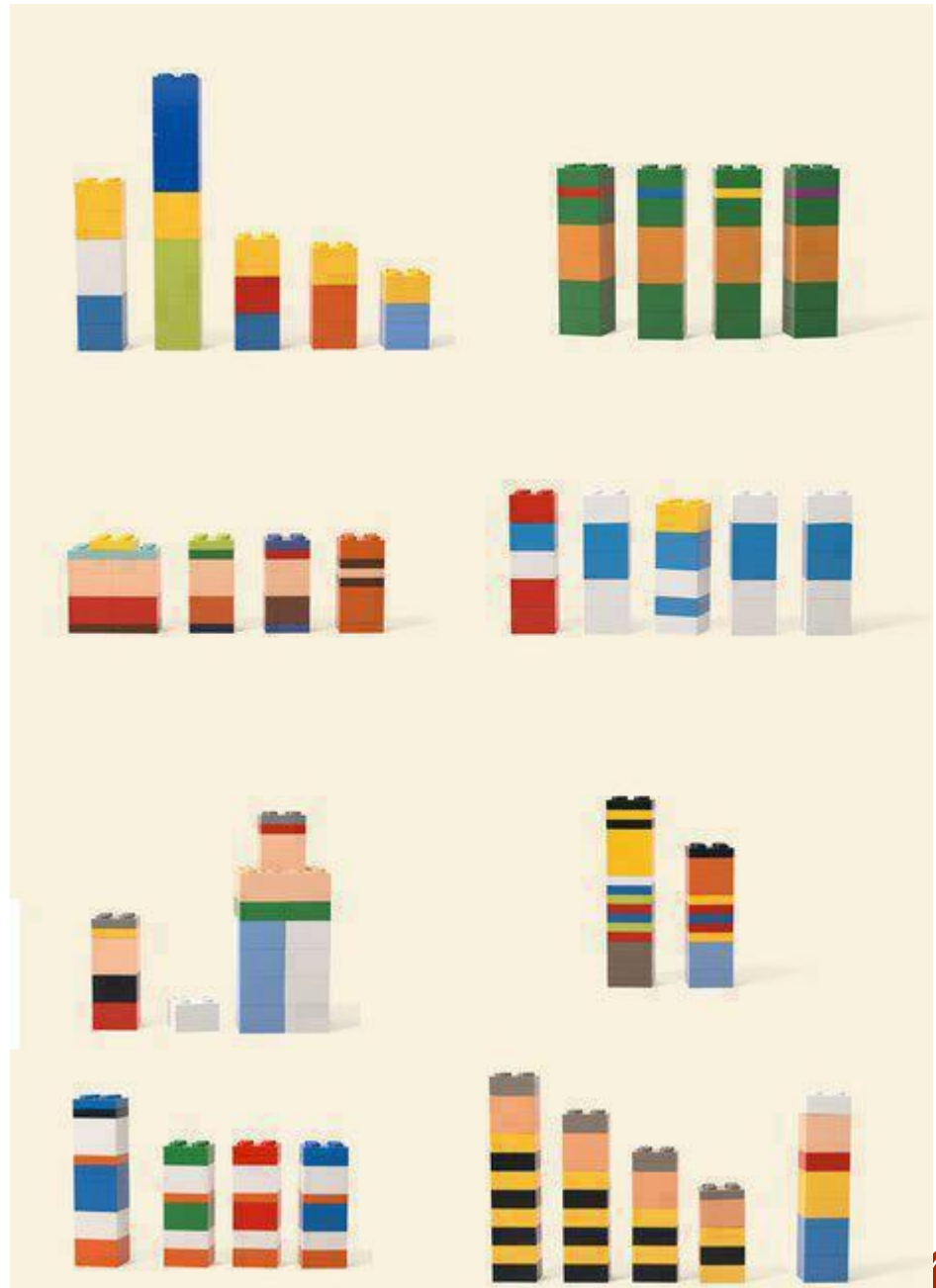
Diagnostinen arviointi opintojen alussa

Formatiivinen ja summatiivinen arviointi
opintojen aikana

(Copea & Kalantzista 2015 soveltaen)

Visuaalisen lukutaidon testi

MITÄ ON MONILUKUTAITO?

[HTTP://WWW.OPH.FI/DOWNLOAD/163777_PERUSOPETUKSEN OPETUSS UUNNITELMAN PERUSTEET 2014.PDF](http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetus_uunnitelman_perusteet_2014.pdf)

Monilukutaito (L4)

SIVULLE 22...

Monilukutaidolla tarkoitetaan **erilaisten tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja**, jotka auttavat oppilaita ymmärtämään monimuotoisia kulttuurisia viestinnän muotoja sekä rakentamaan **omaa identiteettiään**. Monilukutaito perustuu **laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä**. Teksteillä tarkoitetaan tässä sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla ilmaistua tietoa. Tekstejä voidaan tulkita ja tuottaa esimerkiksi kirjoitetussa, puhutussa, painetussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa.

Oppilaat tarvitsevat monilukutaitoa osatakseen tulkita maailmaa ympärillään ja hahmottaa sen kulttuurista monimuotoisuutta. Monilukutaito merkitsee **taitoa hankkia, yhdistää, muokata, tuottaa, esittää ja arvioida tietoa eri muodoissa, eri ympäristöissä ja tilanteissa sekä erilaisten välineiden avulla**. Monilukutaito tukee **kriittisen ajattelun ja oppimisen taitojen** kehittymistä. Sitä kehitettäessä tarkastellaan ja pohditaan myös eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä. Monilukutaitoon sisältyy monia **erilaisia lukutaitoja, joita kehitetään kaikessa opetuksessa**. Oppilaiden tulee voida harjoittaa taitojaan sekä perinteisissä että monimediaisissa, teknologiaa eri tavoin hyödyntävissä oppimisympäristöissä.

Oppilaiden monilukutaitoa kehitetään kaikissa oppiaineissa arkikielestä kohti eri tiedonalojen kielen ja esitystapojen hallintaa. Osaamisen kehittyminen edellyttää **rikasta tekstiympäristöä**, sitä hyödyntävää pedagogiikkaa sekä oppiaineiden välistä ja muiden toimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia **erilaisista teksteistä nauttimiseen**. Oppimistilanteissa oppilaat käyttävät, tulkitsevat ja tuottavat erilaisia tekstejä sekä yksin että yhdessä muiden kanssa. Oppimateriaalina hyödynnetään ilmaisultaan monimuotoisia tekstejä ja mahdollistetaan niiden kulttuuristen yhteyksien ymmärtäminen. **Opetuksessa tarkastellaan oppilaille merkityksellisiä, autenttisia tekstejä sekä niistä nousevia tulkintoja maailmasta**. Näin oppilaat voivat hyödyntää opiskelussa vahvuuksiaan ja itseään kiinnostavia sisältöjä ja käyttää niitä myös osallistumisessa ja vaikuttamisessa.

PIRSTALOITUNEET LUKUTAIDOT

(HANKALA & KAINULAINEN 2011)

- new literacies digital literacies, multiliteracies, situated literacies
- global literacies, multilingual literacies, family literacy, schooled literacy...

ja suomeksi:

- perinteinen luku- ja kirjoitustaito, tekstitaidot, kulttuurinen lukutaito, medialukutaito, mediataidot
- monilukutaito
- multimodaalinen tai intermediaalinen lukutaito, multimedialukutaito, kriittinen lukutaito
- kriittinen medialukutaito
- Mediakielitaito, mediakielioppi
- funktionaalinen lukutaito
- Informaatiolukutaito, teknologialukutaito, elektroninen lukutaito, digitaalinen lukutaito, tietokonelukutaito, verkkolukutaito
- audiovisuaalinen lukutaito, visuaalinen lukutaito, kuvanlukutaito, televisuaalinen lukutaito, mobiililukutaito
- Intertekstuaalinenlukutaito, interventiolukutaito., brändinlukutaito

LÄHTÖKOHTANA OPPILAS TEKSTIMAISEMINEEN

(KS. MM. BARTON 2007; LUUKKA 2005; MARSH 2003; GEE 1990)

Pukeutuminen, kosmetiikka, hygienia

Kirkot

Työpaikat

Kaupat

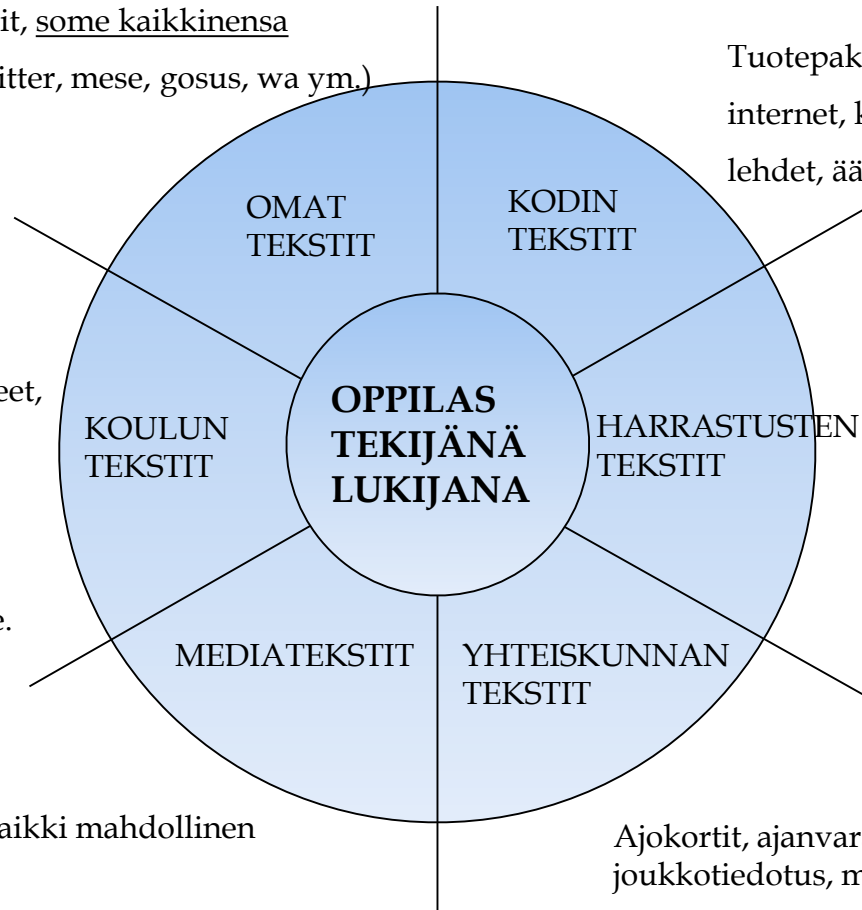
Tekstiviestit, sähköpostiviestit, päiväkirjat,
blogit, piirroksot, runot, vitsit, some kaikkina
(instagram, snapchat, fb, twitter, mese, gokus, wa ym.)
"tiimaritavara" jne.

Ruoka- ja juomakulttuuri

Tuotepakkaukset, muistilaput, TV, radio,
internet, kirjat, julisteet, vuodevaatteet, pelit, leikit,
lehdet, äänitallenteet jne.

Sisustus

Oppikirjat ja -vihot,
kirjoitelmat/aineet,
tuotokset, säännöt, ohjeet,
kouluTV,
opetusvideot, internet,
e-oppimateriaali
Pedanet ym. alustat jne.

Musiikki, seurojen järjestyssäännöt,
keskusteluryhmät internetissä;
media, kirjoittaminen, lukeminen,
musiikki harrastuksena

Rakennettu ympäristö

Ajokortit, ajanvarauskortit;
joukkotiedotus, miljö

Virastot

Koulu

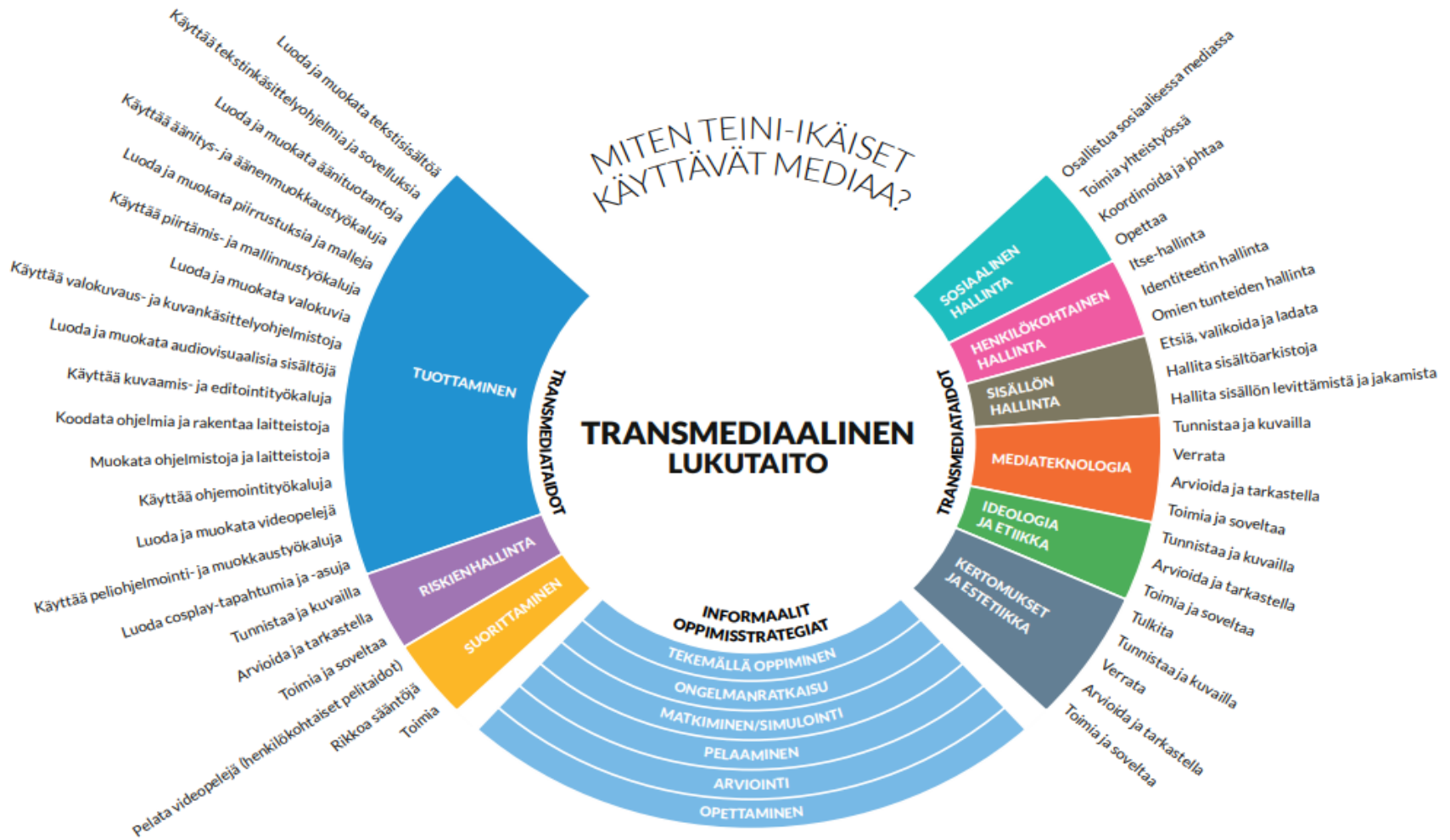
Kaikki mahdollinen

Tekstien tuottamiseen ja kuluttamiseen

käytetyt laitteet ja välineet

NUORTEN MEDIANKÄYTTÖ

GOOGLAA TRANSMEDIAALINEN LUKUTAITO JA KS. S. 9

KOLMANNEN TILAN TEORIA

(MUKAILTU MM. KAINULAINEN 2011)

PLE = personal learning vironment, henkilökohtainen oppimisen ympäristö, joka yhdistää teknologian, pedagogiikan, oppimisen ja ihmiset tukien oppijan omistajuutta omaan oppimisprosessiinsa (ks. esim. Juntunen & Laakkonen 2014)

Omat tekstit: tekstiviestit, sähköpostiviestit, päiväkirjat, blogit, piirrookset, runot, vitsit, some kaikkienensa (fb, twitter, meser, irc, instagram, gonus, wa ym.) "tiimaritavara" jne.

**VAPAA-AJAN
TEKSTIT JA
TEKSTI-
KÄYTÄNTEET**

Kodin tekstit: tuotepakkaukset, muistilaput, TV, radio, internet, kirjat, julisteet, vuodevaatteet, pelit, leikit, lehdet, äänitallenteet jne.

**kulttuurit, sosiaaliset
instituutiot ja auktoriteetit**

Yhteiskunnan tekstit: ajokortit, ajanvarauskortit; Eri yhteisöjen järjestyssäännöt; joukkotiedotus

**KOLMAS TILA
PLE**

**KOULUN
TEKSTIT
JA TEKSTI-
KÄYTÄNTEET**

Oppikirjat ja -vihot, kirjoitelmat/aineet, tuotokset, säännöt, ohjeet, kouluTV, opetusvideot, internet, e-oppimateriaali, koulun käyttämät alustat jne.

**teknologia,
tekstien tuottamiseen ja
kuluttamiseen käytetyt
laitteet ja välineet**

TEKSTIEN KEHYSTÄMINEN

- TAUSTOITTAMINEN, KULTTUURISEEN KEHYKSEEN UPOTTAMINEN

Aluksi

- **Millainen olo tekstistä tulee?**
- **Mitä tämä teksti yrittää tehdä minulle?**

Sitten

- Miksi teksti on kirjoitettu, mikä tehtävä tekstillä on?
- Kuka tekstin on tuottanut ja miten? Missä se on julkaistu?
- Ketä varten teksti on tuotettu? Kuka sitä käyttää, mihin ja miten?
- Mistä löytyy samanlaisia tekstejä?
- Millaisia tarkoitusperiä tekstillä on? Kenen etuja se palvelee?

TEKSTIN TAUSTOITUS JATKUU...

- Millaisen roolin teksti rakentaa kirjoittajalle ja lukijalle? Kuinka muodollinen, epämuodollinen, läheinen, etäinen, tunteikas, asiakeskeinen, tasa-arvoinen jne. suhde on/suhteet ovat?
- Mitä kirjoittaja tekee (toteaa, kysyy, käskee)
- Miten kirjoittaja suhtautuu esittämäänsä asiaan – miten asenteet, varmuusasteet, totuusarvot jne. on esitetty?
- Millaisessa muodossa teksti on? Puhuttua, kirjoitettua, visuaalista, siltä väliltä?

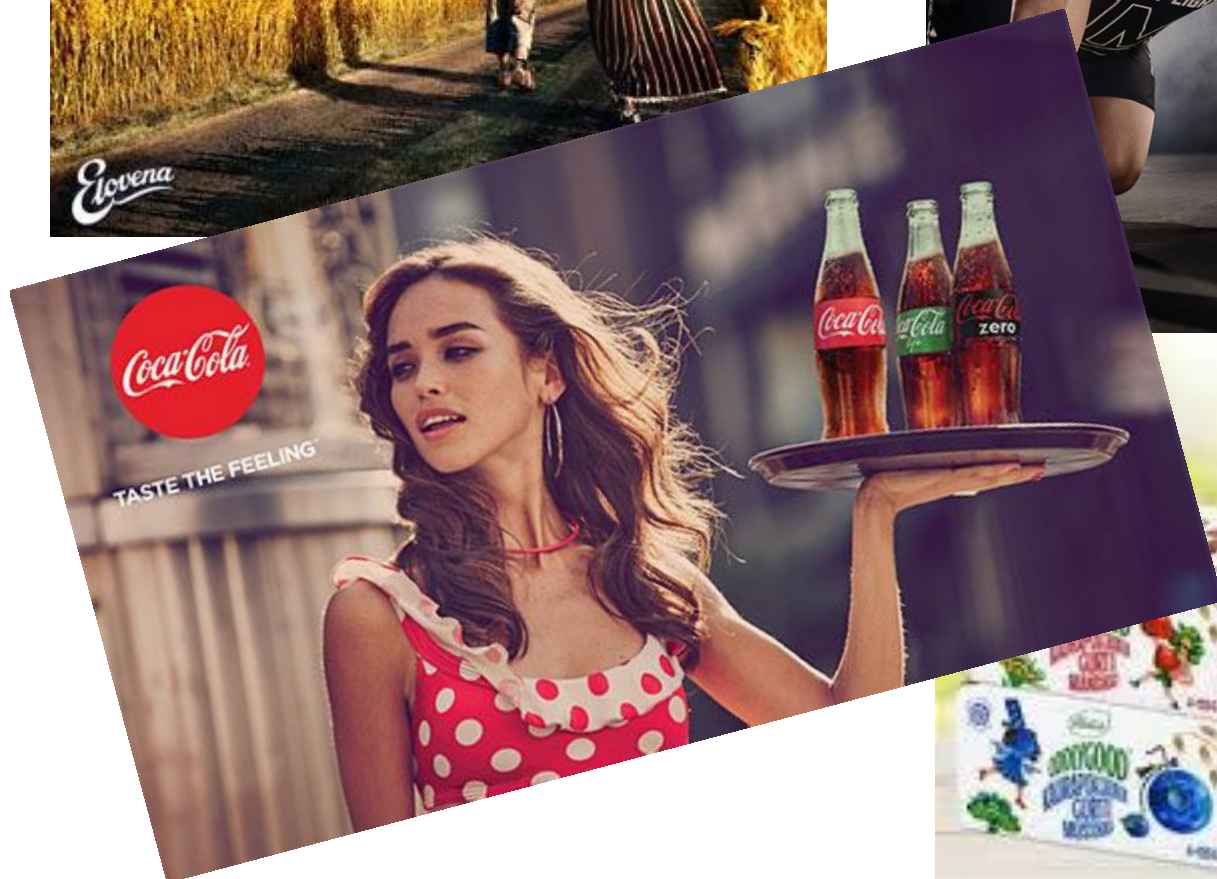
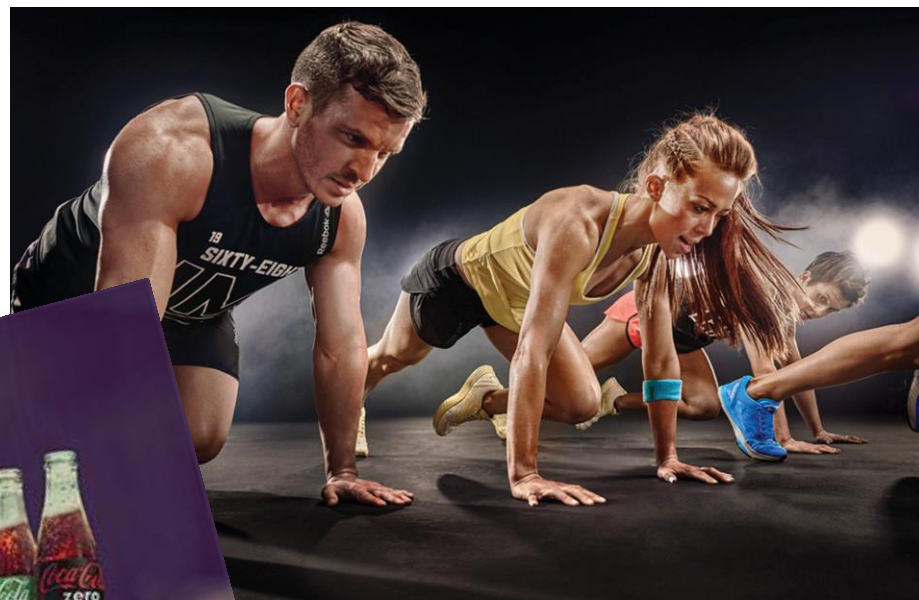

TEKSTIN RAKENTEITA JA MUOTOJA

- Miten teksti rakentuu, mistä osista se koostuu?
- Mitä teksti käsittelee?
- Mihin tekstin sisältö perustuu – kokemuksiin, arkielämään, faktatietoon (tai sellaisena esitettyyn) – näkemyksiin, mielipiteisiin, kannanottoihin, tulkintoihin?
- Liikkuuko teksti yleisellä, yleistävällä vai yksityiskohtaisella tasolla?
- Millainen sanasto tekstissä on? (mihin elämänpiiriin liittyy, millaista erityis- tai yleissanastoa, paikkoja, nimiä, ominaisuuksia...)
- Ketkä tai mitkä ovat aktiivisia toimijoita, kenestä tai mistä teksti puhuu?
- Millaiset ovat tekstin henkilöiden väliset suhteet?
- Millaisia suhteita asioiden välille rakennetaan? (aika, syy-seuraus, vertailu...)

MITÄ NÄMÄ TEKSTIT YRITTÄVÄT TEHDÄ MINULLE?

MONILUKUTAITO?!

LÄHESTYMISTAPOJA MONILUKUTAIDON

(KS. ESIM. LINNAKYLÄ 2000; LUUKKA 2009)

- **Kognitiivinen lähestymistapa**
 - Lukeminen ja kirjoittaminen ovat vahvasti yhteydessä ajatteluun ja muihin kognitiivisiin toimintoihin.
 - Yksilö tarvitsee strategioita, joiden oppiminen on keskeistä.
 - Taidot voidaan jakaa osataitoihin, joita harjoittelemalla oppii taitavaksi lukijaksi.
 - Taidot siirtyvät tilanteesta ja tekstilajista toiseen, ja niitä voidaan mitata ja arvioida objektiivisesti.
 - Taidot opitaan ensisijaisesti koulussa, ja ne siirtyvät sujuvasti käyttöön koulun ulkopuolelle.
 - Jos lukeminen ja kirjoittaminen eivät suju, syitä etsitään yksilöstä: kognitiivisten kykyjen puutteista, ajattelutaitojen ongelmista, kypsymättömyydestä, motivaatiosta...

LÄHESTYMISTAPOJA MONILUKUTAIDON

(KS. ESIM. LINNAKYLÄ 2000; LUUKKA 2009)

■ Sosiaalinen lähestymistapa

- Lukemisen ja kirjoittamisen käytänteet vaihtelevat tilanteittain ja tekstilajeittain.
- Teksteihin liittyvät normit, ihanteet ja arvostukset ovat erilaisia eri yhteisöissä ja kulttuureissa.
- Taito ei ole yksilöllistä vaan sosiaalisten käytänteiden hallintaa ja toimintaa tekstien kanssa.
- Kognitio nähdään sosiaalisena ilmiönä: se on jaettu ja neuvoteltava, ei yksilöllinen ja synnynnäinen; se kehittyy yhteisöissä toimittaessa; yksilö kasvaa eri yhteisöiden arvoihin, asenteisiin ja toimintatapoihin, joiden yhdistelmästä syntyy kognitio.

**MONILUKUTAIDOA
KOULUSSA JA ERI OPPIAINEISSA**

KOULUN PUHEAVARUUDET

(RINNE & SALMI 1998; SUORANTA 2003)

	Kurin koulu	Kilpailun koulu	Yhteistyön koulu
Sosiopoliittinen ulottuvuus	Kuri ja käytöstavat Perinteiset arvot Nostalgia	Työelämävetoisuus Yrittäjäyys Yksilöllisyys	Yhteisöllisyys Oikeudenmukaisuus Toivo
Pedagoginen ulottuvuus	Opettajajohtoisuus Oppiainejakoisuus	Konstruktivismi Yksilöllinen oppiminen	Yhteistoiminnallisuus Ongelmalähtöisyys

OPETUSSUUNNITELMAT JA NIIDEN TULKITSEMINEN

(EMMA KOSTIAISTA MUKAILLEN)

POP/LOP

kirjoitettu
virallinen
ideaalinen?
normi

antaa perusfilosofiaa (kenen?)
kunkin oppiaineen opettamiselle?

millaisia vaatimuksia?
millaisia ihanteita?

Koulun OPS / Opettajan OPS

institutionaalisen ja oppilaiden
maailman yhdistäminen?

tarkoitettu OPS (koulun/opettajan
tulkintaa)

toteutettu OPS (koulun/opettajan
toimintaa, piilo-opetussuunnitelma)

millaisia vaatimuksia?
millaisia ihanteita?

OPS oppilaan kokemuksessa

koettu OPS (oppilaan tulkintaa)

toteutunut OPS (oppilaan toimintaa)

millaisia vaatimuksia?
millaisia ihanteita?

KANSAKOULUN MAANTIETO

YLÄLUOKKIEN OPPIMÄÄRÄ
1937

Afrikan asukkaat.

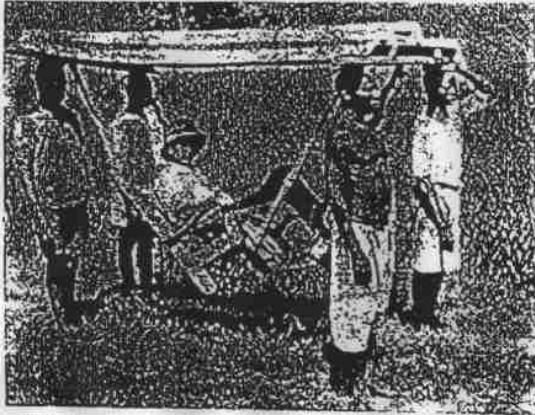
Afrikan asukasluvusta ei ole tarkkoja tietoja. Arvion mukaan siellä asunee noin 150 miljoonaa ihmistä. Pääosa niistä kuuluu mustaan eli neekerirotuun, jonka asuma-alue ulottuu Saharasta Kalahariin saakka.

Neekerirodun tunnusmerkkinä on tumma, usein melkein musta iho, villainen tukka, heikko parrankasvu ja ulkonevat leuat. Usein on neekerailla paksut huulet, jotka tekevät leuan ulkonemisen vielä huomattavammaksi. Neekerit ovat keskikoisia ja usein ryhdikkäitä.

Neekeri.

Neekerit ovat luonteeltaan iloisia ja huolettomia ja pitävät paljon soitosta ja meluavista leikeistä. Luonteenomaista on vähäinen työnhalu, mutta suuri itsekkyys ja epäluottavaisuus sekä lapselliseen hyväntahtisuuteen liittyvä, äkkiä puhkeava julmuus. Aistimet ovat terävät, kuten luonnonkansailla yleensä, eivätkä henkiset kyvytkään ole niin heikot, kuin usein arvellaan.

Afrikan kuumissa osissa voivat europalaiset mukavasti matkustaa tavaroita kantamaan tottuneiden neekerien kuljettamissa kantotuoleissa.

OPPIAINEIDEN JA OPPIMATERIAALIEN KIELI KÄSITYSTEN RAKENTAJANA

MONILUKUTAITO

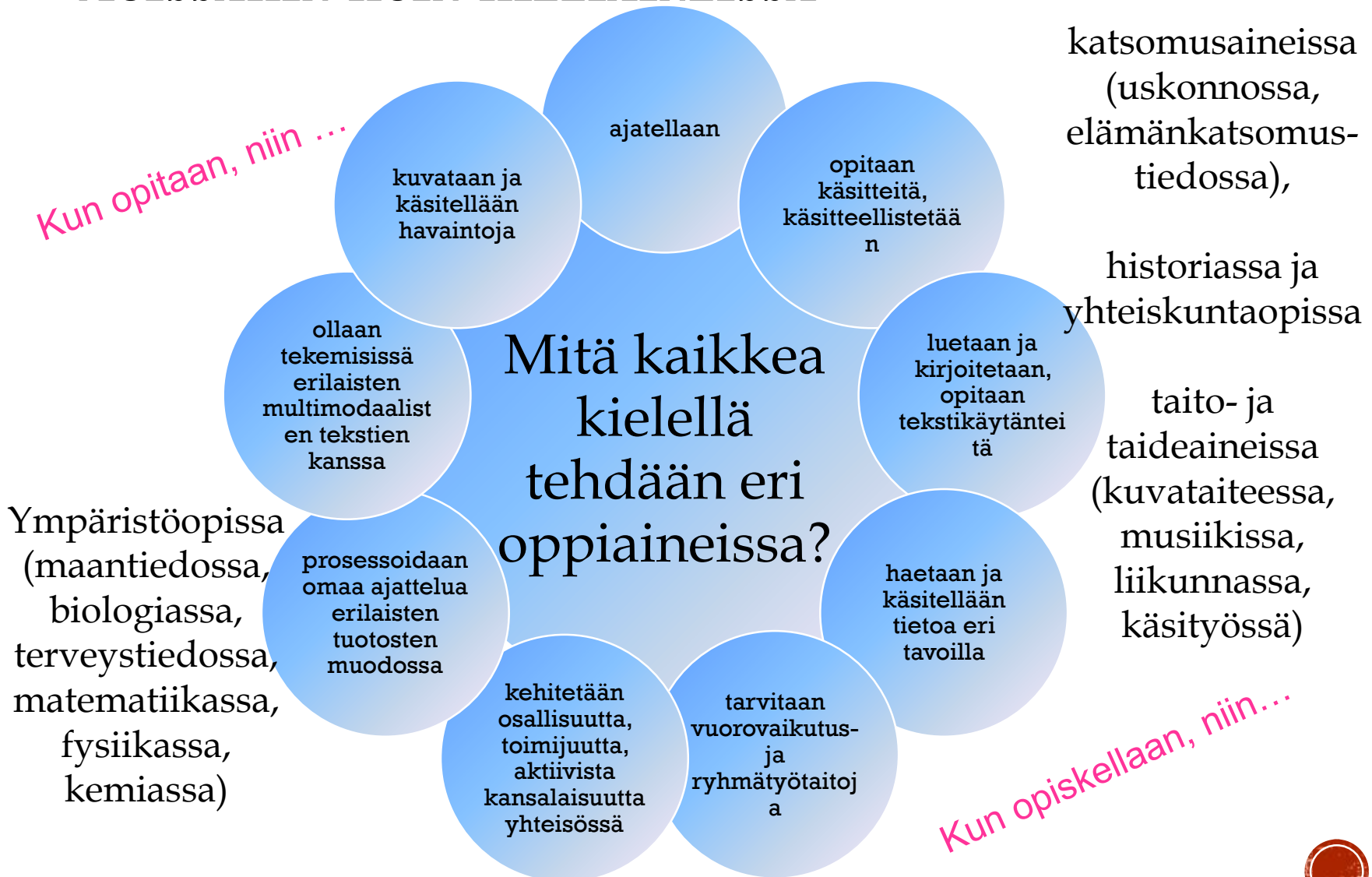
(KS. ESIM. BARTON & HAMILTON 2000; BAYNHAM 1995; COPE & KALANTZIS 2000; LEMKE 1989, 31; VAN LEEUWEN & HUMHREY 1996; LUUKKA 2004A; 2004B; LUKE 2005; PAHL & ROWSELL 2005):

- Vrt. tekstitaito, -taidot, -käytänteet (**multiliteracy**): tekstien kanssa toimimisen taitoja ja strategioita, kokoelma mukautuvia käytäntöjä, jotka kattavat lukemisen, kirjoittamisen, viestinnän ja vuorovaikutuksen, laskemisen, tiedonhallinnan ja oppimisen sekä näiden taitojen yhdistelmät.
- Ne ovat kykyä tulkita ja tuottaa merkityksiä erilaisten semioottisten systeemien avulla, **kykyä toimia erilaisten tekstien kanssa erilaisissa konteksteissa.**
- Liittyy aina johonkin elämänalueeseen, esimerkiksi vapaa-aikaan, harrastuksiin, työhön tai kouluun.
- Keskeistä on tekstien merkitysten ja käyttötapojen ymmärtäminen sekä sosiaalinen näkökulma tekstien käyttöön ja tuottamiseen.
- **Oppiminen on aina sidoksissa kieleen eli sisältöjen oppiminen on aina myös kielen oppimista**, esim. koulussa monikielisyttä eri oppiaineissa.
- Taustalla **laaja tekstikäsitys!**

→ **”Mitä osaat sanoa, lukea ja kirjoittaa omalla äidinkielelläsi.”**

KIELELLÄ OPITAAN JA OPIKELLAAN MUISSAKIN KUIN KIELIAINEISSA

ESIMERKKI: MONILUKUTAIDOA MATEMATIIKASSA

- Kehitetään **viestintä-, vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja.**
- Keskeistä mm. **käsitteellistäminen ja kielentäminen.**
- Opetus kehittää oppilaiden **kykyä ilmaista matemaattista ajatteluaan konkreettisin välinein, suullisesti, kirjallisesti ja piirtäen sekä tulkiten kuvia.**
- Opetuksessa ja opiskelussa käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa.
- Ohjelmoinnin opetuksessa yhteys mm. lukemiseen ja kielitiedon oppimiseen
- Esim. pohjustetaan oppilaiden taitoja kerätä ja tallentaa tietoja kiinnostavista aihepiireistä. **Laaditaan ja tulkitaan yksinkertaisia taulukoita ja pylväsdiagrammeja.**

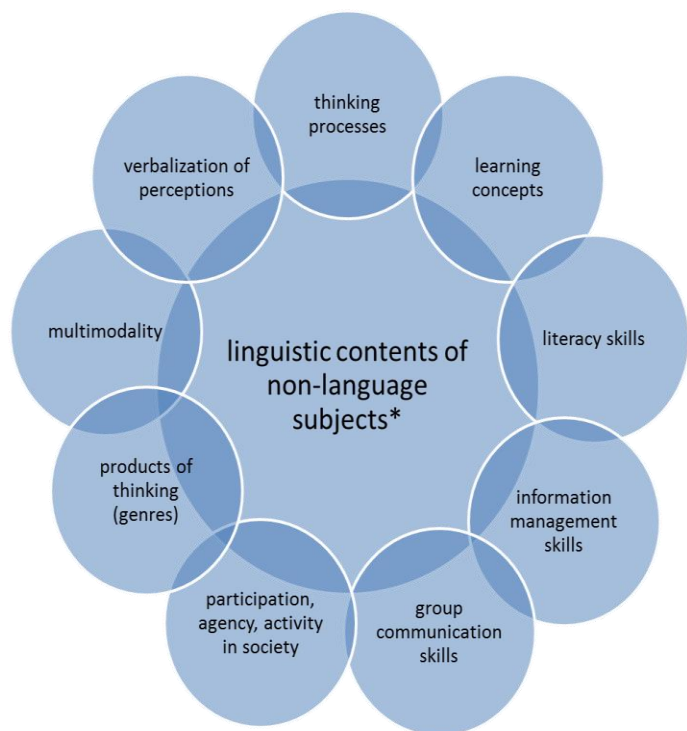
MONILUKUTAIDOA OPETTAMAAN

- **Pohtikaa ja ideoikaa:**

- Pohtikaa

- millaista projektin oppiaineiden kieli on
- miten oppiaineissa huomioidaan monilukutaidon näkökulmat ja ollaan kielisensitiivisiä
- Kuinka esimerkiksi mediatekstit saadaan mukaan oppimisprosesseihin

- Tutustukaa oppiaineiden opetussuunnitelmaan ja suunnitelkaa monilukutaitoa kehittäviä ja mediaa hyödyntäviä harjoituksia oppiaineen opetukseen.
- Huomioida ideoidessanne oppilaan elämismailma aineen ja sen monilukutaidon opetuksessa.

MONILUKUTAIDON KATSOMUSAINEISSA

- **Uskonnon** opetuksen tehtävänä on antaa oppilaille laaja uskonnollinen ja katsomuksellinen yleissivistys - - Oppiaine edistää uskonnon ja kulttuurin välisen suhteen ymmärtämistä sekä uskontojen ja katsomusten monilukutaitoa.
- Opetus antaa monipuolista tietoa uskonnoista ja auttaa ymmärtämään niistä käytävää keskustelua. Oppilaita ohjataan **kriittiseen ajatteluun sekä tarkastelemaan uskontoja ja katsomuksia eri näkökulmista. Opetuksessa pohditaan uskon ja tiedon suhdetta sekä uskonnoille ominaista kieltä, symboliikkaa ja käsitteistöä.** Uskonnon opetus antaa valmiuksia uskontojen ja katsomusten dialogiin, jota käydään sekä katsomusten sisällä että niiden välillä.
- Vuosiluokilla 1–2 oppilaita rohkaistaan **tunnistamaan ja ilmaisemaan tunteitaan ja omia mielipiteitään sekä harjaantumaan toisten tunteiden tunnistamisessa ja mielipiteiden huomioon ottamisessa. Oppilaita kannustetaan ihmettelemään, kyselemään ja osallistumaan keskusteluun. Oppilaita ohjataan toimimaan vastuullisesti ja oikeudenmukaisesti.**
- Oppilaita **rohkaistaan vuorovaikutukselliseen oppimiseen, keskusteluun ja omien mielipiteiden perusteluun sekä erilaisuuden hyväksymiseen.**
- Arvioinnissa tarkastellaan mm. edistymistä **ryhmässä toimimisen taidoissa sekä ajatusten ilmaisemisessa ja toisten kuuntelemisessa.**
- Vuosiluokilla 3–6 oppilaat **harjaannuttavat medialukutaitoaan ja heitä ohjataan arvioimaan ja käyttämään eri lähteistä etsimäänsä tietoa sekä hyödyntämään sitä eri tilanteissa.**
- Opetuksessa käsitellään lasten oikeuksia ja yksilön vastuuta omista teoistaan. **Opetuksessa harjoitellaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä tuetaan oppilaita muodostamaan ja perustelemaan omia näkemyksiä.**
- Arvioinnissa otetaan huomioon **monimuotoiset kirjallisen ja suullisen tuottamisen tavat sekä muun tekemisen ja ilmaisumuotojen kautta osoitettu osaaminen.** Tärkeää on niiden kautta osoitettu **taito ilmaista itseään ja ajatuksiaan.** Yksityiskohtaisen muistamisen sijaan arvioinnissa kiinnitetään erityisesti huomiota tiedon soveltamiseen sekä ajattelun kehittymiseen.

- **Elämäkatsomustiedon** opetuksen ydintehtävänä on edistää oppilaiden kykyä etsiä hyvää elämää. Elämäkatsomustiedossa ihmiset ymmärretään kulttuuriaan uusintavina ja luovina toimijoina, jotka **kokevat ja tuottavat merkityksiä** keskinäisessä toiminnassaan ja kanssakäymisissä ympäröivän maailman kanssa. Katsomuksia, inhimillisiä käytäntöjä ja niitä koskevia merkityksiä pidetään yksilöiden, yhteisöjen ja kulttuuriperinnön vuorovaikutuksen tuloksina.
- Elämäkatsomustiedossa painotetaan ihmisten kykyä vaikuttaa aktiivisesti omaan ajatteluunsa ja toimintaansa. Tämä koskee myös oppilaiden opiskelua ja oppimista. Siksi on keskeistä sovittaa opetukseen ja opiskeluun oppilaan oma ajattelu- ja kokemusmaailma.
- Elämäkatsomustiedon opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden valmiuksia kasvaa itsenäiseksi, suvaitsevaiseksi, vastuulliseksi ja arvostelukykyiseksi yhteisönsä jäseneksi. Tavoitteena on **täysivaltainen demokraattinen kansalaisuus** globalisoituvassa ja nopeasti muuttuvassa maailmassa. Tämä edellyttää elämäkatsomustiedon opetukselta monipuolisen katsomuksellisen ja kulttuurisen yleissivistyksen kartuttamisen lisäksi eettisen ja **kriittisen ajattelu- ja toimintakyvyn sekä oppimisen taitojen kehittämistä.**

MONILUKUTAIDON HISTORIASSA JA YHTEISKUNTAOPISSA

- **Historianopetuksessa** oppilaat paneutuvat erilaisten toimijoiden tuottaman tiedon kriittiseen käsittelyyn ja historiallisen lähdeaineiston ulottuvuuksiin. - - Opetuksen tavoitteena on kehittää historian tekstitaitoja: taitoa lukea ja analysoida menneisyyden toimijoiden tuottamia lähteitä sekä tehdä päteviä tulkintoja niiden tarkoituksesta ja merkityksestä.
- Oppilaita ohjataan ymmärtämään historiatiedon tulkinnallisuutta ja moniperspektiivisyyttä sekä selittämään historiallisessa kehityksessä ilmenevää muutosta ja jatkuvuutta. Historianopetus auttaa oppilaita tunnistamaan yhteiskunnassa olevia arvoja, arvojännitteitä ja niissä tapahtuneita muutoksia eri aikoina.
- Vuosiluokilla 4-6 historian opetuksen tehtävänä on perehdyttää oppilaat historiallisen tiedon luonteeseen, tiedon hankkimiseen sekä peruskäsitteisiin.
- Oppiaineen tavoitteiden kannalta on tärkeä valita elämyksellisiä ja toiminnallisia työtapoja, esimerkiksi erilaisten lähteiden tutkimista, kerrontaa, draamaa, leikkiä ja pelejä. Tavoitteena on vahvistaa oppilaiden historian tekstien ja ympäristön lukutaitoa sekä harjoitella tulkintojen tekemistä itsenäisesti ja toisten kanssa. Opiskelussa hankitaan ja käytetään historiallista tietoa erilaisissa oppimisympäristöissä tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen. Historia oppiaineena sopii hyvin integroitavaksi muiden oppiaineiden kanssa
- Historianopetuksessa oppilaita ohjataan tutkivaan opiskelutapaan ja heitä rohkaistaan tekemään tulkintoja, vertailemaan, tekemään johtopäätöksiä ja soveltamaan hankittua tietoa sekä suullisesti että kirjallisesti. Tekstien ymmärtämiseen ohjataan avaamalla teksteissä käytettyjä käsitteitä.
- Arvioinnissa otetaan huomioon monimuotoiset kirjalliset ja suullisen tuottamisen tavat sekä muun tekemisen ja ilmaisumuotojen kautta osoitettu osaaminen.
- **Yhteiskuntaopin** opetuksessa oppilaita ohjataan seuraamaan ajankohtaisia kysymyksiä ja tapahtumia sekä ymmärtämään niiden yhteyksiä omaan elämään. Keskeistä on oppia hankkimaan ja arvioimaan kriittisesti erityyppisten toimijoiden tuottamaa tietoa sekä soveltamaan sitä kohtaamisissaan tilanteissa. Oppilaita kannustetaan osallistumaan sekä toimimaan aktiivisesti ja rakentavasti erilaisissa tilanteissa ja yhteisöissä.
- Vuosiluokilla 4-6 yhteiskuntaopin opetuksessa rohkaistaan kuuntelemaan muita, ilmaisemaan mielipiteitään ja perustelemaan näkemyksiään sekä löytämään omat vahvuutensa. Oppilaat harjoittelevat päätöksentekoa ja vaikuttamisessa tarvittavia taitoja kouluyhteisössä sekä muiden lähiyhteisön toimijoiden kanssa.
- Yhteiskuntaopin tavoitteiden kannalta on keskeistä käyttää vuorovaikutuksellisia, elämyksellisiä ja toiminnallisia työtapoja tiedon luomisessa, kuten simulaatioita, opetuskeskusteluja, väittelyitä ja draamaa. Niiden kautta harjoitellaan yhteistoimintaa, osallistumista ja vaikuttamista lähiyhteisössä.
- Arvioinnissa otetaan huomioon monipuolisesti erilaisia toiminnan ja tuottamisen tapoja. Huomiota kiinnitetään yhteiskunnallisten tietojen ja taitojen hallintaan.

TARTTUMAPINTOJA MONILUKUTAIDON OPETUKSEEN MM.

- tekstien kehystämisestä
- autenttisuudesta ja autenttisista teksteistä
- interventiotyöskentelystä
- genrepedagogiikasta

TARTTUMAPINTOJA MONILUKUTAIDON OPETUKSEEN MM.

- tekstien kehystämisestä
- autenttisuudesta ja autenttisista teksteistä
- interventiotyöskentelystä
- genrepedagogiikasta

TEKSTIEN KEHYSTÄMINEN

Aluksi

- **Millainen olo tekstistä tulee?**
- **Mitä tämä teksti yrittää tehdä minulle?**

Sitten

- **Miksi teksti on kirjoitettu, mikä tehtävä tekstillä on?**
- **Kuka tekstin on tuottanut ja miten? Missä se on julkaistu?**
- **Ketä varten teksti on tuotettu? Kuka sitä käyttää, mihin ja miten?**
- **Mistä löytyy samanlaisia tekstejä?**
- **Millaisia tarkoitusperiä tekstillä on? Kenen etuja se palvelee?**

AUTENTTISUUDESTA MONILUKUTAIDON OPETUKSESSA

- Monilukutaidon opetuksessa (tai äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa ylipäätään) tulisi käyttää autenttisia tekstejä oppijoiden omista tekstimaisemista - sekä informaaleista että formaaleista tekstiympäristöistä - sekä oppilaalle tärkeistä **uusista** tekstimaisemista.
- **Autenttiset tekstit** ovat aitoja todellisen elämän tekstejä, ne ovat käyttäjilleen merkityksellisiä ja relevantteja, ja ne myös heijastavat ympäröivää kulttuuria ja todellisen elämän tekstimaisemaa (ks. esim. Widdowson 1990; Sulkunen 2004).
- ”Kielenkäyttö on luonteeltaan autenttista, jos se on sosiaalisesti merkityksellistä ja perustuu sosiaaliseen todellisuuteen tai luo sitä” (Luukka & Leiwo 2004 ; ks. myös Widdowson 1990).

AUTENTTISUUS TOIMINTANA

- Autenttisuus tulisi näkyä myös toiminnassa, **autenttisina tehtävinä** vastakohtana kouluun liittyvälle näennäistekemiselle (kärjistäen = kirjoitetaan vain sen vuoksi, että on kirjoitustunti) ilman että tehtävillä ja toiminnalla on oikeasti tai oppilaalle merkitystä.
- Autenttisuus käytännön opetustoiminnassa tarkoittaa siis sitä, että esimerkiksi kirjoitustehtävissä kirjoitetaan **oikeita tekstejä oikeaan tarkoitukseen** (Hiebert, Valencia & Afflerbach 1994).

INTERVENTIOT

MONILUKUTAIDON OPETUKSESSA

(KS. ESIM. LEPPÄNEN 2004; POPE 1995)

- Interventiolla tarkoitetaan sanakirjan mukaan puuttumista tai sekaantumista esimerkiksi johonkin tilanteeseen.
 - Myös teksteihin voidaan puuttua ja sekaantua siten, että samalla opitaan jotain tekstien rakenteista ja kielestä.
- Kirjallisuuden ja kirjoittamisen opetuksessa tavoitteena interventiossa on muokata, sovittaa ja säätää tekstejä uuteen muotoon.
- Toimiva tapa ymmärtää tekstiä ja sen tarkoitusta, on muuttaa tekstiä ja tutkia muutosten tekemiä vaikutuksia.
 - Interventioiden avulla voidaan ohjata ja ”herkistää” tutkimaan tekstien monimuotoisuutta.
- Tekstuaalinen interventio työtapana sopii tekstitaito-opetukseen siksi, että siinä korostuu lukijan ja tekstin laatijan aktiivinen rooli tekstien parissa.

INTERVENTIOTYÖSKENTELYN VAIHEET

1. Lähtötekstin analyysi ja upottaminen kulttuuriseen kontekstiinsa: tutkiminen, ymmärtäminen ja purkaminen
2. Intervention laatiminen
3. Syntyneen tekstin tutkiminen ja vertaaminen alkuperäiseen tekstiin
4. Interventioiden käsittely ryhmässä

GENRE-PEDAGOGIIKKA

- **Teksteihin voi käydä käsiksi myös genrelähtöisesti:**
 - **Genre-pedagogiikka on yksi menetelmä tekstitaitojen opetukseen; siitä puhutaan myös erikseen kirjoittamisen opetuksen suuntauksena.**
 - **Pedagogiikka perustuu pääasiassa Hallidayn, Bernsteinin ja Vygotskyn ajatuksiin oppimisesta, erityisesti kielen oppimisesta ja omaksumisesta .**

TEKSTILAJI GENRENÄ

(KS. ESIM. LUUKKA 2004; KOTUS 2008)

- Tekstilajin käsitteellä kuvataan tekstien kielellisten ja rakenteellisten valintojen suhdetta tekstin tavoitteeseen ja siihen kulttuuriseen kontekstiin, jonka osa teksti on.
- Tekstilaji on tietynlaista sosiaalista käytännettä palveleva kielenkäyttötapa.
- Se on mm. sellaisten tekstien joukko, joilla on yhteisiä kommunikatiivisia päämääriä:
”tunnistettavissa oleva kommunikatiivinen tapahtuma, jota luonnehtii se, että yhteisön jäsenet ymmärtävät samankaltaisesti lajiin kuuluvien tekstien kommunikatiiviset päämäärät”.
- Tekstilajit ovat sanatonta tietoa, jota tekstin tuottajat ja lukijat käyttävät hyväkseen toiminnassaan.

TEKSTITYYPPI GENRENÄ?

(KS. LISÄÄ MM. MÄNTYNEN, SHORE & SOLIN 2006; WERLICH 1983; CALLAGHAN, KNAPP & NOBLE 1993; COPE & KALANTZIS 1993; LUUKKA 2003; SWALES 2001)

- **Tekstityypillä tarkoitetaan yleensä kielen muodoista ja rakenteista lähtevää luokkaa, jolla pyritään kuvaamaan rajattua määrää kielellis-retorisia strategioita.**
- **Monia tekstilajeja voisi todennäköisesti luonnehtia tietyllä tekstityypillä, mutta toisaalta tietty tekstilaji voi sisältää useampaa tekstityyppiä. Esimerkiksi lehti uutisessa voi olla kuvailevia, kertovia ja eritteleviä jaksoja. Sama teksti voi siis sisältää kielellisesti erilaisia jaksoja, eli erilaisia tekstityyppejä, joista yksi on usein kuitenkin vallitseva.**
- **Tekstityypit ovat melko universaaleja, kun taas tekstilajit ovat enemmänkin kulttuurispesifejä.**

GENREJEN JAOTTELUA

(KS. ESIM. WERLICH 1983; CALLAGHAN, KNAPP & NOBLE 1993; COPE & KALANTZIS 1993; LUUKKA 2003; SWALES 2001)

TEKSTITYYPIT/ (abstraktit) GENRET

ovat sosiaalisia ja kulttuurisia prosesseja, jotka

KUVAAVAT

SELITTÄVÄT

OHJAAVAT

PERUSTELEVAT

KERTO VAT

ja jotka näyttäytyvät/edustuvat seuraavina **tekstilajeina/ konkreettisina genreinä**

Tilanteiden
tapahtumien
ja
ilmiöiden
kuvaukset

Tiedonannot

Määritelmät

Tekniset
kuvaukset

Tiederaportit

Työselostukset

Tilanteiden ja
tapahtuminen
selostukset

Syiden ja
seurausten
selostukset

Selitykset

Esseet

Ohjeet

Neuvonta

Työohjeet

Reseptit

Manuaalit

Mielipide-
kirjoitukset

Arvioinnit

Arvostelut

Pohdiskelevat
esseet

Keskustelut

Väittelyt

Sadut, tarinat,
kertomukset,
myytit

Muistelmat

Omat tarinat

Historian
tapahtumat

ja niillä on omat tyypilliset rakenteensa ja kielioppinsa

”ABSTRAKTION TASON” GENRET (TEKSTUAALISET VALINNAT, JOTKA TOTEUTTAVAT TIETTYJÄ TEHTÄVIÄ YHTEISÖSSÄ)

- kuvaava
- selittävä
- ohjaileva
- perusteleva
- kertova

”konkretisoituvat”, konventionaalistuvat työselostuksina, esseinä, arvosteluina, satuina; uutisina, mainoksina, tekstiviesteinä, lakiteksteinä, romaaneina jne.

AVUKSI GENREN, TEKSTITYYPIN TUNNISTUKSEEN

- Kertova
 - kertomuskielioppi
 - toiminta, tapahtumat, juonen eteneminen
 - ajan määrittely
 - toimintaa kuvaavat verbit, mennyt aikamuoto
 - aktiiviset toimijat
- Selittävä/erittelevä
 - sidoskeinot, konnektorit
 - kausaalisuus
 - varmuus/epävarmuus
 - määrittelevä, pohdiskelevä, argumentoiva
 - preesensin ja perfektin käyttö
- Ohjaileva
 - neuvonta, velvoittava, käskevä
 - käskymuodot, ohjaileva passiivi, modaalinen muoto
- Perusteleva
 - kantaaottavuus
 - sanavalinta, väitelauseet, asiavalinnat
 - sanajärjestys
- Kuvaava
 - sanasto, sidosteisuuden puuttuminen
 - adjektiivien käyttö
 - kielikuvat
 - olemista tai havaitsemista ilmaisevat verbit
 - Ei aktiivisia toimijoita – kertoja kuvaa näkemäänsä tai kokemaansa
 - aikamuoto (-> mitä muutos aiheuttaa?!)

